

■ Etapy tworzenia dzieł sztuki użytkowej

W procesie tworzenia przedmiotu można wyróżnić kilka etapów. Podobnie jak w przypadku wszystkich dzieł sztuki, początkiem jest **idea**, czyli pomysł. Najpierw designer musi przemyśleć zastosowanie produktu, a także ustalić, czy jest na niego zapotrzebowanie oraz kim będzie jego użytkownik. Następnie przyjmuje się odpowiednią **strategię**. Poszukiwane są najlepsze materiały i technologie do stworzenia obiektu, dostosowuje się formę do funkcji przedmiotu oraz do technicznych możliwości jego wykonania. Kolejnym etapem jest **kreacja**, czyli tworzenie. Designer wykonuje wiele szkiców, posługuje się też rysunkiem technicznym i programami komputerowymi służącymi do projektowania i obliczeń. Finałem prac jest **wprowadzenie do produkcji**. To także czas na kampanię reklamową informującą odbiorców o nowym produkcie.

Ray i Charles Eames [czyt.: rej i czarlś ejms],
fotel *Lounge* [czyt.: lańdz], XX w.

Ideą zaprojektowania mebla było stworzenie jak najwygodniejszego fotela, który może stać się także leżanką po dołączeniu podnóżka. Tej koncepcji podporządkowano kształty, proporcje i wielkość przedmiotu, a także zastosowane materiały.

George [czyt.: džordż] Nelson, sofa *Marshmallow*
[czyt.: marszmalot], XX w.

Amerykański designer dążył do stworzenia mebla o zabawnej, wyrazistej formie. Dlatego pomysłowy wygląd oraz mocny kolor wydają się w obiekcie ważniejsze niż zapewnienie wygodnego wypoczynku. Natomiast ideą polskich projektantów ze studia Malafor było wykonanie mebla ekologicznego i przenośnego. Stąd projekt sofy z dmuchanych papierowych worków, przyjaznych środowisku oraz podlegających recyklingowi.

Malafor, sofa *Blow* [czyt.: bloł], XXI w.

Stylowy abażur

Wyobraź sobie abażur do Twojego wymarzonego pokoju. Czy bryła tego przedmiotu jest zamknięta, czy ażurowa, jednorodna, czy złożona z różnych elementów? Z jakiego tworzywa został on wykonany? Jaką kolorystykę i fakturę ma jego powierzchnia? Pomyśl, w jaki sposób światło lampy z abażurem może wpływać na nastrój w pomieszczeniu.

Zaprojektuj abażur i zaplanuj kolejność działań. Następnie wykonaj przedmiot. Możesz skorzystać z podanych wskazówek.

Co będzie potrzebne?

blok rysunkowy lub techniczny, cienki papier, bibuła, tkanina, kolorowe folie, papierowe lub plastikowe opakowania, naczynia jednorazowe, nożyczki, klej, zszywacz

Abażur może powstać z jednego kawałka bibuły lub kilku jej warstw albo cienkiego bądź sztywnego papieru. Płaszczyzny wytnij nożyczkami albo wydrzyj, a następnie pozaginaj, pognieć bądź pofaluj. Krawędzie połącz klejem lub zszywaczem – w ten sposób nadasz całości trójwymiarowy kształt.

Wzmocnisz formę abażuru, jeśli przymocujesz elementy do sztywnej konstrukcji, np. z dwóch połączonych obręczy z grubego papieru lub zwiniętej bibuły.

Dla urozniczenia powierzchni wykonaj w abażurze nacięcia i otwory albo połącz wiele kawałków papieru, bibuły, folii lub tkaniny o podobnych bądź różnych kształtach. Pamiętaj o doborze kolorystyki tworzyw.

Do wykonania abażuru mogą posłużyć również gotowe elementy, np. papierowe albo plastikowe pojemniki czy opakowania. Użyj jednego lub kilku przedmiotów.

Sztuka użytkowa

■ Czym jest sztuka użytkowa?

Sztuka użytkowa obejmuje projektowanie i wprowadzanie do produkcji wszelkich przedmiotów codziennego użytku: mebli, lamp, tkanin, naczyń, opakowań, sprzętu i maszyn, np. samochodów. Na określenie sztuki użytkowej często używa się wyrazu **design** [czyt.: dizajn], oznaczającego w języku angielskim projekt, lub jego polszczonej wersji: dizajn. Designerzy [czyt.: dizajnerzy], czyli projektanci, dużą wagę przywiązują do funkcjonalności obiektu, czyli dbają o to, by jego forma odpowiadała przeznaczeniu. Starają się również, aby stosowane materiały i kształty były przyjazne człowiekowi. Dzieła tej dziedziny powstają zatem w celach praktycznych, ale ponadto mają być estetyczne, ciekawe.

O tym się dowiesz

- Czym jest sztuka użytkowa?
- Jakie są środki wyrazu sztuki użytkowej?
- Jak rozwija się ta dziedzina współcześnie?
- Jakie są etapy tworzenia dzieł sztuki użytkowej?

Pierwszy aparat z filmem fotograficznym w rolce

→ 1888 r.

Składany aparat kieszonkowy

→ 1903 r.

Lustrzanka analogowa z filmem fotograficznym w rolce

→ 1962 r.

Pierwszy aparat do wykonywania fotografii na metalowych płytach

→ 1839 r.

Wygląd przedmiotów codziennego użytku cały czas się zmienia. W ciągu wieków były one udoskonalane w miarę wprowadzania nowych technologii i odkrywania nieznanych wcześniej tworzyw. Ich formy i dekoracje ulegały przemianom również ze względu na zmiany stylów w sztuce, odzwierciedlających upodobania odbiorców w kolejnych epokach. Dziś, kiedy oglądamy przedmioty, możemy określić czas ich powstania m.in. na podstawie kształtu, tworzywa, zastosowanych rozwiązań technicznych i rodzaju zdobień.

Aparat małoobrazkowy produkcji polskiej

→ 1962 r.

O wyglądzie dzieł sztuki użytkowej decydują **funkcja i ergonomia** projektu, czyli dopasowanie go do cech fizycznych i psychicznych człowieka, aby mógł on jak najwygodniej korzystać z danego przedmiotu. Od tych czynników uzależnione są **kształt i tworzywo**. Jego rodzaj – np. porcelana, szkło, plastik, metal, drewno – wiąże się z **fakturą** przedmiotu. Odpowiedni materiał jest wybierany na początku projektowania, ponieważ wpływa na formę obiektu oraz sposób jego produkcji. Do przeznaczenia przedmiotu dostosowane są również jego **proporcje i skala** (wielkość). W postrzeganiu danego obiektu duże znaczenie, oprócz kształtu i wygody użycia, ma **kolor**. Podczas doboru barw projektanci biorą pod uwagę ich symbolikę i oddziaływanie na samopoczucie człowieka, inspirowaną też naturą lub sztuką.

Zbigniew Horbowy, wazony, XX w.

Oskar Zieta, stołki *Plopp*, XXI w.

Stołki wykonano w nowatorski sposób, w technice dmuchania metalu. Dzięki temu są jednocześnie wytrzymałe i niezbyt ciężkie, mają ponadto ciekawą, nierówną fakturę. W zależności od potrzeb użytkownicy mogą wybrać rozmiar i kolor.

Patricia Urquiola [czyt.: patricja urkiola], stoliki *Shimmer* [czyt.: szimer], XXI w.

Niewielkie stoliki kawowe powstały z plastiku. Są dzięki temu lekkie, łatwo je przedstawiać. Ponadto barwne, przezroczyste tworzywo jest bardzo dekoracyjne – w zależności od światła stoliki mieniają się i rzucają kolorowe cienie. Wprowadzają do wnętrza radosny nastrój.

Przedmioty codziennego użytku wytwarzano już od początków ludzkości, ale projektowanie rozumiane jako sztuka narodziło się we Włoszech w epoce renesansu, ok. XV–XVI w. Wówczas konstruowanie przedmiotu zaczęto poprzedzać rysunkiem projektowym. Przez wieki sztuka użytkowa funkcjonowała jako **rzemiosło artystyczne**. Rzemieślnicy – m.in. złotnicy, kowale, ceramicy i stolarze – w swoich warsztatach projektowali i samodzielnie wykonywali przedmioty na indywidualne zamówienia. To odróżnia rzemiosło artystyczne od współczesnego designu. W tej dziedzinie sztuki obiekty najpierw są projektowane przez artystów, a później wytwarzane w fabrykach, zarówno na masową skalę, jak i w krótkich seriach. Projektowanie przedmiotów do takiej produkcji określa się również terminem **wzornictwo przemysłowe**.

Benjamin Berendt I, figurka strusia, Muzeum Narodowe w Gdańsku, XVIII w.

Figurka jest popisem kunsztu rzemieślnika, który w srebrnej oprawie umieścił strusie jajo.

Ozdoba z grobowca faraona Tutanchamona

W starożytnym Egipcie wielu rzemieślników zajmowało się wyłącznie wykonywaniem przedmiotów codziennego użytku dla faraona. Szczególnie kosztowne ozdoby tworzone z myślą o wyposażeniu grobowca władcy.

- złoto, emalia, kamienie szlachetne
- Muzeum Egipskie w Kairze
- XIV w. p.n.e.

Rzemieślnik maluje szczegóły wzoru na porcelanie, XXI w.

Współcześnie tradycje rzemieślniczej pracy nie zanikły. Przykładowo, w fabrykach i zakładach produkujących masowo określone przedmioty zatrudnieni są specjaliści od ręcznego dekorowania naczyń, haftowania ubrań czy wyszywania obić mebli.

Współcześnie projektowanie funkcjonuje jako potężna dziedzina łącząca sztukę i przemysł. Obok przykładów wzornictwa tańszego, powszechnie dostępnego, istnieją produkty luksusowe. Obecnie ponownie zyskuje popularność rzemieślnicza, własnoręczna praca artystów. Codziennością designerów jest współpraca z naukowcami i producentami w wieloosobowych zespołach projektowych. Wspólnie starają się oni odpowiedzieć na potrzeby odbiorców, dbając jednocześnie o środowisko, np. przez powtórne użycie materiałów.

Philippe Starck [czyt.: filip stark], wyciskarka do cytryn *Juicy Salif* [czyt.: džusi salif], XX w. – przykład powszechnie dostępnego przedmiotu

Władysław Wołkowski, fotel z kolekcji *Ślimaki*, Muzeum Twórczości Władysława Wołkowskiego Miejskiego Ośrodka Kultury w Olkuszu, XX w.

AZE design, sofa *AYU*, XXI w.

Polscy projektanci czasem wracają do tradycyjnego tworzywa rzemieślników sztuki ludowej, czyli wikliny. Stosują ją jednak w nowoczesny sposób, do konstruowania zaskakujących form. Władysława Wołkowskiego – w uznaniu dla jego umiejętności i oryginalnych pomysłów – nazwano Michałem Aniołem wikliny.

Sztuka wokół nas

Moda jest jedną z najważniejszych i największych dziedzin designu. Jej historia sięgająca starożytności odzwierciedla zmieniające się wzorce piękna kobiecego i męskiego, warunki społeczne, a także rozwój rzemiosła. Współcześnie, jak od wieków, możemy dzięki ubraniom zaznaczyć, kim jesteśmy i jakie są nasze upodobania. Mamy możliwość wybierać zarówno produkty tańsze, jak i droższe – projektanci oferują nam duży wybór. Kreatorzy mody inspirują się sztuką i modą wybranych dekad XX w. oraz strojami z poprzednich epok. Najbardziej niezwykle, oryginalne ubiory traktowane są jak dzieła sztuki i prezentowane w muzeach.

Rei Kawakubo, strój z kolekcji *Krew i róże*, XXI w.